

Õiguskantsler

Martin Herem
Kaitseministeerium
info@kmin.ee

Teie

Meie 28.10.2026 nr 7-4/261515/2609098

Legio väljaõppemissioonile soovijate taustakontroll

Lugupeetud kaitseminister

Õiguskantsleril paluti kontrollida Kaitseväge poolt tehtava taustakontrolli õiguspärasust. Kontrolli aluseks on taotlus isikult, kes oli kandideerinud väljaõppemissioonile, kuid keda keelduti missioonile lubamast viitega taustakontrollis selgunud arhiveeritud karistusandmetele.

Kindlasti väärrib tunnustamist Kaitseväge soov kaasata väljaõppesse vaid laitmatu mineviku ja taustaga reservväelasi, sh vabatahtlikke. Taustakontrolli läbi viies tuleb siiski tugineda korrektsele õiguslikule alusele, see kehtib ka praeguses julgeolekuolukorras.

Õiguskantslerile saadetud taotluse ja sellega seotud sündmuste käigu õiguslik analüüs (vt all) lubab järeldada, et Kaitsevägi ja Kaitseressursside Amet kõnealusel juhul eksisid, kui andsid avaldajale konkursi korraldamise ja taustakontrolli tegemise kohta ebaselget ja -korrektset teavet. Samuti polnud seadustega kooskõlas Kaitseväge tehtud päring avaldaja arhiveeritud karistusandmete kohta.

Ebaselge info peamiseks põhjuseks näib olevat [Kaitseväge korralduse seaduse](#) mittepiisav regulatsioon taustakontrolli tegemise osas, mis tingis omakorda ka arhiveeritud karistusandmete ebaseadusliku töötlemise. Üks võimalik lahendus on täpsustada seaduse sätteid viisil, et kõigi rahvusvahelistel väljaõppemissioonidel osaleda soovijate (mh reservväelaste) taustakontrolli saaks teha Kaitseväge korralduse seaduse § 41³–41¹⁰ alusel. See võimaldaks vajadusel teha ka päringu näiteks juurepääsuloa väljastamisel (julgeolekukontrolli teostamisel) arhiveeritud karistusregistri andmete kohta. Praegu lähtutakse reservväelaste taustakontrolli tegemisel üksnes [kaitseväeteenistuse seaduse](#) sätetest.

Palun andke võimalusel ühe kuu jooksul alates käesoleva kirja saamisest teada meetmetest, mida Kaitsevägi ja Kaitseressursside Amet on rakendanud või kavatsevad rakendada, et tagada edaspidi taustakontrolli ja karistusregistrisse tehtavate päringute õiguspärasus.

Reservväelaste väljaõppekogunemisel osalemine

1. Rahvusvahelist väljaõppemissiooni Legio korraldatakse Norra riigi juhtimisel Poolas, missiooni algatajad on Põhjamaad, Poola ja Balti riigid. Missiooni eesmärk on toetada Ukraina sõjaväelaste väljaõpet ning tugevdada nende võitlusvõimet. Eesti kaitseväelased tegelevad missioonil Ukraina sõdurite ja jaoülemate väljaõppega.

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

2. Kaitseväe selgituste kohaselt käsitatakse rahvusvahelisel väljaõppemissioonil osalemist kaitseväeteenistuse seaduse (KVTS) alusel õppekogunemisena ehk reservteenistusena, mille raames reservväelane täidab kaitseväeteenistuskohustust (KVTS § 5 lg 3).
3. Väljaõppemissioonil Legio osalemiseks tuleb kandidaadil täita Kaitseressursside Ameti (KRA) veebilehel avaldus ning anda nõusolek isikuandmete töötlemiseks ja taustakontrolliks, mida teeb Kaitsevägi. Isikuandmete töötlemisel lähtutakse KRA isikuandmete töötlemise põhimõtetest. Taustakontrolliga nõusolekut tuleb kandidaadil kinnitada veebivormi kaudu, selle sõnastus on järgmine: „Olen nõus Kaitseväe taustakontrolli teostamisega kaitseväe korralduse seaduse §-de 41³–41¹⁰ alusel.“ Muud allkirjastatud avaldust ega nõusolekut ei ole kandidaatidelt seni nõutud.
4. KRA teatas avaldajale 23. veebruaril 2026, et tema kohta tehtud taustakontrolli käigus ilmnemiseid asjaolud, mis ei võimalda tal värbamismenetluses osaleda. Teatati, et seda tingivad Kaitseväe korralduse seadusega kehtestatud piirangud. Kaitsevägi selgitas 25. veebruaril, et taustakontrolli iseloomu arvestades ning KKS § 41¹⁰ lõigetest 3 ja 4 lähtudes ei ole võimalik täpsustada, milliste meetmetega tuvastati asjaolu, mille tõttu peetakse avaldaja kaasamist Legio missioonile ebasoovitavaks.
5. Pärast avaldaja korduvaid pöördumisi andis Kaitsevägi talle 12. märtsil lisaselgitusi. Selgus, et KRA taotluse alusel ja KVTS §-st 14 lähtudes tegi Kaitsevägi päringu karistusregistrisse ning registri arhiivandmete põhjal hindas avaldaja ebasobivaks väljaõppemissioonil osalema. Seega ei tehtud taustakontrolli algselt viidatud KKS §-de 41³–41¹⁰ alusel, vaid KVTS § 14 põhjal. Kaitsevägi tunnistas 18. juunil saadetud kirjas oma eksimust ning teavitas reservteenistuse osas eksitava teabe esitamisest KRA-d. Paraku on KRA veebilehel aga jätkuvalt teave, et taustakontrolli tehakse üksnes KKS §-de 41³–41¹⁰ alusel.
6. Kui seaduse kohaselt puudub Kaitseväel pädevus hinnata reservis oleva inimese sobivust reservteenistusse kutsumiseks või vabatahtlikuna reservteenistuses osalemiseks ning KKS §-de 41³–41¹⁰ kohane taustakontroll saab kaitseväeteenistuskohustust täitva isiku suhtes kõne alla tulla üksnes juhul, kui inimesele on vaja taotleda riigisaladusele juurdepääsu õigust (KKS § 41³ lg 1), tuleb veebilehel esitatud teavet pidada vähemast eksitavaks.
7. [Haldusmenetluse seaduse](#) (HMS) § 5 lõike 2 kohaselt tuleb haldusmenetlus läbi viia eesmärgipäraselt ja efektiivselt ning võimalikult lihtsalt ja kiiresti, vältides isikule üleliigseid kulusi ja ebameeldivusi. Kuigi veebivormi kaudu kandideerimiseks ning taustakontrolli tegemiseks nõusoleku küsimine võib olla menetluslikult lihtne lahendus, peab haldusorgan tagama, et kandidaadile antakse tõest ja üheselt mõistetavat teavet ning et teda teavitatakse ka isikuandmete töötlemise ja taustakontrolli õiguslikest alustest.
8. [Riigikohus](#) on põhiseaduse §-st 14 tuletanud õiguse heale haldusele. Hea halduse põhimõte näeb ette, et riigiasutuse tegevus peab olema eesmärgipärane ja läbipaistev, isikuid tuleb menetlustesse kaasata ja nad ära kuulata, otsuseid tuleb põhjendada ja menetlused tuleb läbi viia mõistliku aja jooksul.

9. Praegusel juhul lähtuti reservväelase reservteenistusse sobivust hinnates KVTS § 14 lõigetest 1 ja 2. Kaitseväel on õigus reservteenistuse korraldamiseks isikuandmeid töödelda (KVTS §-st 69¹). Lisaks sätestavad KVTS § 70 lõike 3 punktid reservteenistusse kutsumist välistavad asjaolud. Kaitsevägi andis KRA-le 17. juunil teada, et veebilehel esitatud teave ei ole õige ning seda tuleb reservteenistuse osas parandada. Hoolimata sellest ei ole seda tehtud.
10. Hea halduse põhimõttega oli vastuolus see, et KRA küsis kandidaadilt nõusolekut taustakontrolliks ja isikuandmete töötlemiseks viitega KKS §-dele 41³–41¹⁰, kuid tegi kontrolli tegelikult muul õiguslikul alusel, millest kandidaati ei teavitatud. Samuti ei võetud kandidaadilt kirjalikku nõusolekut ning esialgu keelduti talle andmast arusaadavaid ja piisavalt põhjalikke selgitusi taustakontrolli ja negatiivse hinnangu õiguslike aluste kohta. Nii võis kandidaadil tekkida eksitav ettekujutus menetluse olemusest ja tema isikuandmete töötlemise õiguslikust alusest. [Riigikohus on rõhutanud](#) (p 10), et igaühel on õigus eeldada, et riigilt saadud teave ja juhised ei ole eksitavad, väärad, vastuolulised ega moonuta fakte. Seega ei täitnud KRA ja Kaitsevägi kohustust anda kandidaadile korrektset, selget ja usaldusväärset teavet.

Taustakontrolli tegemine ja karistusregistri arhiiviandmetele tuginemine

11. Kaitseväel on KKS §-de 41³–41¹⁰ alusel õigus esitada asutustele ja isikutele järelepärimisi, vestelda kontrollitava inimese ja teiste inimestega, kontrollida andmekogudes olevaid andmeid, **saada karistusregistri arhiivist** andmeid (KKS § 41⁵ lg 1 p 5) ning teha terviseandmete kohta piiratud ulatuses päringuid. Üldjuhul tuleb nende andmete kogumiseks saada inimeselt eelnev kirjalik nõusolek.
12. Kaitseväe hinnangul on taustakontrolli tehes ekslikult tuginetud KKS §-dele 41³–41¹⁰, sealhulgas viidatud neile sätetele ankeedis ja (või) veebilehel. KKS-i alusel ei ole Kaitseväel õigust hinnata, kas reservis olevat inimest sobib reservteenistusse kutsuda või kas ta võib vabatahtlikus teenistuses osaleda. Õiguskantsleri päringule vastates selgitas Kaitsevägi, et karistusregistri arhiiviandmete kohta esitati päring tegelikult KVTS § 14 lõigete 1 ja 2 ja § 70 lõike 3 alusel.
13. KVTS § 14 lõike 1 kohaselt võivad Kaitseministeerium, Kaitseressursside Amet ja Kaitsevägi teha oma ülesannete täitmiseks päringuid andmekogudesse ning saada riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustelt ja avalik- ja eraõiguslikelt juriidilistelt isikutelt nende valduses olevaid andmeid ja tõendeid. Muu hulgas võivad ministeerium, Kaitsevägi ja KRA saada andmeid kaitseväekohustuslase hariduse, elukoha, kodakondsuse, õppe- või töökohta, karistatuse, mootorsõiduki juhtimise õigust, jahipidamisõigust, kalastuskaarti, relvaloa, perekondliku ja majandusliku olukorra kohta. Andmeid võib nõuda haldusakti andmiseks või toimingute tegemiseks.
14. Kaitseväeteenistus jaguneb kaitseväeteenistuskohustuse täitmiseks, tegevteenistuseks ja vabatahtlikuks teenistuseks (KVTS § 3 lg 2). Reservteenistus on üks kaitseväeteenistuskohustuse täitmise vorm, see seisneb õppekogunemisel või lisaõppekogunemisel osalemises (KVTS § 5 lg-d 1 ja 3). Seega võib KVTS § 14 lõike 1 alusel teha reservteenistusega seoses päringuid kaitseväekohustuslase karistatuse kohta. Eraldi küsimus on see, kas arhiivi kantud karistusandmete kohta on Kaitseväel õigus teha päringut ning kas nende andmete alusel võib reservteenistuse osas teha keelduva otsuse.

15. Kaitsevägi põhjendas keelduvat otsust sellega, et väljaõppemissioonil Legio osaleva reservväelase või tegevväelase taust peab olema laitmatu. Muu hulgas põhjendati, et väljaõpe hõlmab kriisiolukorras tegutsemiseks valmistumist. Kaitseväge hinnangul ei saa isikuvastases kuriteos süüdi mõistetud inimene esindada Kaitseväge rahvusvahelises meeskonnas ega koolitada instruktorina koostööpartnereid.
16. Selline soov ja sellest tõukuv põhjendus on iseenesest õiged. Samas tuleb soovitud eesmärgini jõuda õiguslikult korrektsel viisil.
17. Karistusandmete töötlemist reguleerib [karistusregistri seadus](#) (KarRS). KarRS-i järgi saab igati teha päringuid karistusregistrile enda ja teiste inimeste karistusandmete kohta. Teiste inimeste kohta andmete küsimisel tuleb päringus kinnitada, et karistusandmetega tutvumiseks on olemas õiguslik alus (KarRS 15 lg 1). Registri arhiivis asuvaid andmeid väljastatakse päringu põhjal, milles tuleb märkida andmete saamise õiguslik alus (KarRS § 20 lg 2). Registri arhiivi andmeid väljastatakse KarRS-is sätestatud tingimustel ja korras (KarRS § 15 lg 3).
18. Isikuandmete töötlemiseks peab olema õiguslik alus ning töötlemine peab toimuma selle alusega kooskõlas ja isikuandmete töötlemise põhimõtteid järgides. Riigisisest õigust tuleb tõlgendada ja kohaldada kooskõlas [isikuandmete kaitse üldmäärusega](#) (Riigikohtu 26.09.2022 otsus nr 3-20-1449, p 22). KarRS § 5 lõike 1 kohaselt on registrisse kantud karistusandmetel õiguslik tähendus kuni nende kustutamiseni. KarRS §-s 24 sätestatud tähtaegade möödumisel kantakse karistusandmed karistusregistri arhiivi. Arhiivi kantud karistusandmetel on õiguslik tähendus üksnes seaduses ette nähtud juhtudel (KarRS § 5 lg 2).
19. Tavaliste isikuandmete töötlemise õiguslikud alused on sätestatud isikuandmete üldmääruse artiklis 6. Ka süüteoasjades süüdimõistvate kohtuotsuseid ja süütegusid või nendega seotud turvameetmeid puudutavaid isikuandmeid töödeldakse isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 6 lõike 1 alusel. Isikuandmete kaitse üldmääruse järgi on selliste andmete töötlemine võimalik ainult ametiasutuse järelevalve all või siis, kui töötlemine on lubatud liidu või liikmesriigi õigusega, milles on sätestatud asjakohased kaitsemeetmed andmesubjektide õiguste ja vabaduste kaitseks (isikuandmete kaitse üldmääruse art 10).
20. Kaitseväl on KarRS § 5 lõike 2 punkti 5² ja § 20 lõike 1 punkti 10 kohaselt õigus tööandjana saada karistusregistri [arhiivist](#) andmeid inimese Kaitseväge teenistusse või tööle võtmisel ning tegevväelase sobivuse hindamisel. Karistusandmeid edastab Registrite ja Infosüsteemide Keskus kui karistusregistri volitatud töötleja. Nii Kaitsevägi kui ka Registrite ja Infosüsteemide Keskus peavad inimeste karistusandmete töötlemisel silmas pidama isikuandmete kaitse üldmäärust (art 4 p-d 1, 2 ja 7, art-d 2 ja 3).
21. Kaitseväge tegevteenistusse võtmist välistavad asjaolud ja tegevväelase sobivusnõuded on sätestatud KVTS § 7 lõikes 1. Need nõuded ei laiene automaatselt reservteenistusele ega reservväelase õppekogunemisele kutsumisele. Kaitseväge teenistus jaguneb kaitseväge teenistuskohustuse täitmiseks, sealhulgas aja- ja reservteenistuseks, tegevteenistuseks ning vabatahtlikuks teenistuseks. Tegevteenistus on seejuures avaliku teenistuse eriliik, mille raames töötatakse sõjaväelise auastmega ametikohal (KVTS § 7 lg 1).
22. KVTS §-de 83 ja 86 kohaldamisala piirdub sõnaselgelt tegevteenistusse võtmise ja tegevväelastega. Reservteenistusse kutsumist välistavad asjaolud on sätestatud eraldi ja ammendavalt KVTS § 70 lõigetes 3 ja 4. Näiteks ei kutsuta reservteenistusse inimest, kellele

kohus on mõistnud üle ühe aasta reaalselt vangistust ning kelle karistuse andmeid ei ole karistusregistri seaduse alusel arhiivi kantud (KVTS § 70 lg 3 p 7).

23. Reservteenistusse kutsumist ja õppekogunemisel osalemist reguleerivad erinormid, eelkõige KVTS §-d 70 ja 76. KVTS § 86 tegevteenistust puudutavad nõuded reservväelastele üle ei kandu. Karistusandmetel on pärast registrist kustutamist ja arhiivi kandmist õiguslik tähendus üksnes KarRS § 5 lõikes 2 ammendavalt loetletud juhtudel. Samuti on arhiiviandmete saamise õigus piiratud KarRS § 20 lõikes 1 sätestatud alustega.
24. KVTS § 70 lõike 3 punkti 7 järgi ei kutsuta reservteenistusse reservis olevat inimesi, kellele on jõustunud kohtuotsusega mõistatud üle ühe aasta reaalselt vangistust ja kelle karistuse andmed ei ole KarRS-i alusel kantud karistusregistri arhiivi. Sellest järeldub, et pärast andmete arhiivi kandmist ei takista see asjaolu reservteenistusse kutsumist (KVTS § 70 lg 3 p 7).
25. KarRS § 5 lõike 2 ja § 20 eesmärk on kaitsta kustutatud ja arhiivitud karistusandmeid ning piirata neile juurdepääsu. Erandid, mis lubavad juurdepääsu sellistele andmetele, peavad olema sõnaselgelt sätestatud seaduses ning need peavad olema põhjendatud avaliku huvi või konkreetse õiguspärase eesmärgiga. Isikuandmete töötlemine peab olema seaduslik, eesmärgipärane ja minimaalne (isikuandmete kaitse üldmääruse art 5 lg 1 p-d a, b ja c). Samuti tuleb tagada, et andmed oleksid õiged ja ajakohased (isikuandmete kaitse üldmääruse art 5 p d) (vt ka isikuandmete kaitse üldmääruse põhjendus nr 39).
26. Karistuse kehtivuse ajal on inimese süütegu ühiskondlikult taunitav ja tema õigusi võib põhjendatud juhtudel seadusega mõnevõrra laiemalt piirata. Kui inimese karistusandmed on kustutatud, kaalub õigus eraelu puutumatusle üles ühiskondliku hukkamõistu ja häbimärgistamise. Karistusandmete kustutamine kannab seega ühiskonnaellu tagasi aitamise eesmärki (võimalust alustada n-ö puhtalt lehelt), mistõttu ei tohi inimese õigusi ja vabadusi varasema karistatuse tõttu üldjuhul piirata.
27. [Riigikohtu selgituste](#) (p 11) kohaselt kaotavad kustutatud karistusandmed õigusliku tähenduse ja neid ei saa arvesse võtta, välja arvatud juhul, kui seadus näeb selgesõnaliselt ette, et varasemat karistatust tuleb arvestada. Ilma õigusliku aluseta isikuandmete töötlemine ei ole seaduslik ning on seega vastuolus ka isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 5 lõike 1 punktis a nimetatud seaduslikkuse põhimõttega. Kaitseväl ei olnud õiguslikku alust teha karistusregistrile päringut reservväelase väljaõppemissioonile kandideerija kustutatud ja arhiivitud karistusandmete kohta ning Kaitseväe selline tegevus oli õigusvastane.
28. Kaitseväe juhatajal või tema volitatud ülemal on samas õigus keelduda inimest õppekogunemisele kutsumast, kui see inimene soovib õppekogunemisel osaleda vabatahtlikult (KVTS § 74 lg 4). Seadus ei sätesta siiski, et keelduda võib karistusregistri arhiivi kantud andmete alusel. Lisaks keelab KarRS § 16 lõige 1 nõuda inimeselt tema kohta karistusregistri arhiivis hoitavaid andmeid.
29. Reservväelased osalevad Legio raames korraldataval õppekogunemisel vabatahtlikult. Seetõttu on Kaitseväl meeskonna moodustamisel kaalutlusruum. Avalduse esitanud kandidaat ei saa eeldada enda meeskonda valimist isegi siis, kui tema tausta kontrollimisel ei ilmnenud välistavaid asjaolusid või kui tema kohta antakse soodne hinnang.

30. Avaldaja põhiõiguste piiramisel tuleb arvestada ka praegust julgeolekuolukorda. Seetõttu võib Kaitseväge põhjalikum taustakontrolli tegemine olla põhjendatud ja vajalik. Samas ei saa Kaitseväge väljaõppemeeskonna koosseisu määramisest keeldumist põhjendada üksnes viidetega avalikele allikatele või Kaitseväge põhiväärtustele. Keelduv otsus peab tuginema konkreetsetele, isikuga ja väljaõppekogunemise tingimustega seostatavatele asjaoludele ning selgele õiguslikule põhjendusele (HMS § 56 lg-d 2 ja 3).

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Olari Koppel
asetäitja-nõunik, õiguskantsleri kantselei direktor
õiguskantsleri ülesannetes

Teadmiseks: Kaitsevägi ja Kaitseressursside Amet.

Rait Sannik 693 8438
Rait.Sannik@oiguskantsler.ee